

CATALOGUS CIVIUM GEDANENSIIUM

KSIEGI PRZYJEĆ
DO PRAWA MIEJSKIEGO
W GDAŃSKU
1536–1814

Tom VI
KSIEGA OBYWATELSKA
(indeksowa)
Z LAT 1637–1709

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

KSIĘGI PRZYJĘĆ
DO PRAWA MIEJSKIEGO
W GDAŃSKU
1536–1814

CATALOGUS CIVIUM GEDANENSIIUM

KSIEGI PRZYJEĆ
DO PRAWA MIEJSKIEGO
W GDAŃSKU
1536–1814

Tom VI

KSIEGA OBYWATELSKA
(indeksowa)
Z LAT 1637–1709

Edycja

Andrzej Groth, Dariusz Kaczor, Ewa Łączyńska-Bartoszek

Wstęp i opracowanie

Dariusz Kaczor

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2019

Recenzent
prof. dr hab. Roman Czaja

Redaktor Wydawnictwa
Sonia Cynke

Projekt okładki i stron tytułowych
Andrzej Taranek

W publikacji wykorzystano ilustrację
Fragment *Księgi obywatelskiej z lat 1637–1709*, sygn. APG 300,60/4, s. 536

Skład i łamanie
PRACOWNIA

Publikacja sfinansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2013–2019, nr projektu 11H12013781

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978–83–7865–844–3

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81–824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81–824 Sopot
tel. 58 523 14 49; fax 58 551 05 32

SPIS RZECZY

Księga obywatelska (indeksowa) z lat 1637–1709. Wstęp	VII
Opis formalny	VII
Struktura wpisów	VIII
Księga obywatelska (indeksowa) z lat 1637–1709	1
Wykaz obcych	
A	4
B	27
C	37
D	67
E	81
F	90
G	98
H	126
I, J	169
L	220
M	227
N	268
O	274
P	275
R	298
S	302
T	312
U, V	320
W	324
Z	329
Wykaz synów obywateli	
A	332
B	345
C	353
D	367
E	380
F	388
G	392
H	408
I, J	423
L	447
M	451

N	462
P	470
R	478
S	481
T	487
U, V	490
W	492
Z	495

KSIĘGA OBYWATELSKA (INDEKSOWA) Z LAT 1637–1709

WSTĘP

Opis formalny

Księga przechowywana w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku, w zespole Akta miasta Gdańska, pod sygnaturą APG, 300,60/4.

Księga została spisana na papierze, oprawiona w pergamin z wytłoczonym herbem miasta Gdańska; ma wymiary 23 × 34 cm.

Stan zachowania księgi należy ocenić jako średni. Wprawdzie okładka przetrwała w dobrym stanie, nie odchodzi od niej blok księgi, to jednak znajduje się on w nie najlepszej kondycji: wiele kart jest uszkodzonych, zwłaszcza zwracając uwagę liczne wystrzępienia brzegów (przede wszystkim górnego i dolnego).

Księga nie ma oryginalnej strony tytułowej; zapewne nigdy jej nie miała (jako zwód o charakterze pomocy kancelaryjnej). Brak również oryginalnej paginacji. Aktualna paginacja jest wtórna, ołówkowa, nadana przez Archiwum.

Na stronie 1 zawarto odpis tekstu uchwały Rady miasta Gdańska z 28 września 1637 r. w sprawie nałożonego wówczas przez władze miejskie na osoby ubiegające się o przyznanie obywatelstwa obowiązku przedkładania niezbędnych do tego celu dokumentów, a mianowicie listów rodowych i poświadczeń uwolnienia z poddaństwa w Urzędzie Wetowym, który miał je przechowywać. Ewidentnie zatem księga powstała w wyniku konieczności rejestrowania napływających i deponowanych w tymże urzędzie wyżej wymienionych dokumentów.

Księga została sporządzona oryginalnie w układzie tabelarycznym, z wyrysowanymi liniami siatki, i częściowo w układzie zwykłym, niekiedy czerwonym atramentem. Powstała w ten sposób tabela z osobnymi rubrykami przewidzianymi dla poszczególnych danych składających się na treść standardowych wpisów.

Księga miała wyraźnie charakter użytkowy, brudnopiśmienny. Była prowadzona nie dość starannie, dotyczy to zarówno formy tabelarycznej, sposobu prowadzenia wpisów, jak i dukt pisma. Zawiera dużą ilość zarówno wykreślonych całych wpisów i fraz oraz pojedynczych wyrazów i dopisków umieszczanych na marginesach i dodawanych na interliniach; wiele wpisów dokonano omyłkowo (zapewne przez nieuwagę skrybów) w niewłaściwym miejscu (pod niewłaściwą literą lub w niewłaściwej części księgi) bądź w sposób zakłócający chronologię zapisków. Stosunkowo często występują opuszczenia pojedynczych wyrazów, a także całych fraz; najczęściej brakuje informacji o miejscu pochodzenia nowo przyjmowanych obywateli lub ich profesji.

Wpisów dokonywano pod oryginalną numeracją, oddzielną dla każdej litery alfabetu, która przy wpisach po 1667 r. zanika. Numeracja jest jednakże obarczona wieloma błędami; brakuje jej ciągłości, występują liczne omyłki, np. w postaci pominięcia bieżącego numeru przy niektórych wpisach bądź powtarzania nadanych już numerów w sąsiednich wpisach.

Dukt pisma niezbyt staranny, aczkolwiek niesprawiający trudności w odczytywaniu (nie licząc miejsc, w których uszkodzenia fragmentów kart lub kleksy utrudniają nieco ustalenie dokładnej lekcji wyrazów, nazwisk bądź fraz).

Księga spisana w języku niemieckim, z pojedynczymi wstawkami w języku łacińskim (głównie w zakresie terminologii prawnej związanej z prawem miejskim).

Analiza sposobu prowadzenia księgi pozwala na wyróżnienie łącznie czterech warstw pisarskich (rąk) zmieniających się w trakcie wprowadzania treści: 1) od początku (1637 r.) do 1654 r., 2) od 1654 r., 3) od 1672 r., 4) od 1698 r.

Księga liczy łącznie 681 stron paginowanych, w tym 679 stron zapisanych i 2 niezapisane, oraz 283 strony niezapisane i bez paginacji. Niepaginowane strony występują pomiędzy poszczególnymi częściami księgi. Można zatem przypuszczać, że do uprzednio przygotowanej księgi wprowadzono zapisy, pozostawiając wolne miejsce z pewnego rodzaju zapasem.

Zakres chronologiczny zводу zawiera się w latach 1637–1709; najwcześniejszy wpis datuje się na 8 stycznia 1637 r., najmłodszy z kolei na 21 grudnia 1709 r.

Struktura wpisów

Księga ma charakter indeksu, w pewnej mierze uzupełniającego i być może stanowiącego podstawę do spisywania zawartości pokrywającej się z nią chronologicznie księgi głównej: APG, 300,60/5, *Catalogus Civium Gedanensium*, t. 2.

Księga składa się z dwóch części bez oryginalnych tytułów. Są to: 1) wykaz tzw. obcych, czyli nowo przyjmowanych obywateli niemających przodków legitymujących się gdańskim obywatelstwem, 2) wykaz synów obywateli.

Zwód ma układ alfabetyczno-chronologiczny, zastosowany w obu jej częściach – wpisy zostały pogrupowane według liter alfabetu, przy czym podstawę podziału stanowią imiona (zasadniczo pierwsze imiona) osób składających przed Urzędem Wetowym wnioski o nadanie obywatelstwa. W ramach poszczególnych liter alfabetu zastosowano układ chronologiczny, podobnie jak w księdze APG, 300,60/3, *Catalogus Civium Gedanensium*, t. 5.

Struktura informacyjna wpisów pierwszej części księgi (wykaz obcych), pomieszczonych w uprzednio przygotowanych przez kancelarię Wety rubrykach, wygląda następująco:

- 1) data dzienna i miesięczna wpisu (data roczna w formie nagłówka datacyjnego umieszczana pośrodku wiersza);
- 2) numer porządkowy (do 1667 r.);
- 3) imię (imiona) i nazwisko składającego wniosek kandydata;
- 4) miejsce pochodzenia (urodzenia) – przy czym we wpisach do końca XVII w. zapisywano tego rodzaju dane dość ogólnie, w końcowych latach prowadzenia księgi natomiast dane stają się dokładniejsze – wraz z określeniem rodzaju miejscowości (miasto, wieś, osada), przynależności państwowej, administracyjnej, regionalnej, odległości do najbliższego bądź bardziej znanego ośrodka miejskiego;
- 5) profesja.

Z kolei na strukturę wpisów wykazu synów obywateli składają się następujące elementy:

- 1) data dzienna i miesięczna wpisu (data roczna w formie nagłówka – pośrodku wiersza);
- 2) imię i nazwisko (często tylko imię) przyjmowanego do prawa miejskiego wraz z podaniem imienia i nazwiska (czasem jedynie imienia) ojca;
- 3) profesja.

Oprócz standardowej treści wpisów znalazły się ponadto w księdze uzupełniające informacje w postaci mniej lub bardziej rozbudowanych notek dotyczących głównie kwestii proceduralnych związanych z prawem obywatelskim. Do najczęściej występujących należy zaliczyć:

- 1) informacje odnośnie do listów rodowych i zwolnień z poddaństwa umieszczanych po części na początku każdej strony rozpoczynającej literę alfabetu, po części w postaci dopisków przy konkretnych nazwiskach z zaznaczeniem języka, w jakim dokument został zredagowany: w języku niemieckim, łacińskim czy polskim;
- 2) informacje (począwszy od 1689 r.) o złożeniu przez nowo przyjętego obywatela przysięgi na Starym Mieście (przed przewodniczącym Rady staromiejskiej);

- 3) informacje dotyczące zmian kategorii prawa obywatelskiego – o podwyższeniu (tzw. poprawieniu) lub (rzadziej) zmianie na kategorię niższą;
- 4) dopiski o charakterze kancelaryjnym dotyczące m.in. lokalizacji odnośnych dokumentów w kancelarii Urzędu Wetowego (z podaniem np. numeru kapsuły czy fascykułu).

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-844-3